

YOZGATLI HÜZNÎ DÎVÂNLARINDA KERBELÂ KARBALA IN THE "DIVAN" OF YOZGATLI HÜZNÎ

Bayram DURBİLMEZ¹

türleri, özellikle Anadolu derviş edebiyatı içinde oldukça yaygındır.

ÖZ

Kerbelâ olayı, M. 680 / H. 61 yılının Ekim / Muharrem ayında yaşanır. İmam Hüseyin ve taraftarlarının çevresini saran Yezit taraftarları, onları susuz bırakarak ölüme terk eder. Suyu ulaşmak için direnenleri katleder. Yezit ve İmam Hüseyin arasındaki halifelik mücadelesine dayanan bu kanlı olay sonucu İmam Hüseyin de katledilir. Halkı derinden etkileyen bu unutulmaz olay, çeşitli edebiyat ürünlerinde de anlatılarak nesilden nesle aktarılmıştır. Türkler Müslüman olduktan sonra, Türkler arasında da İmam Ali sevgisiyle ve kanlı Kerbelâ olayının üzüntüsüyle çok sayıda eser meydana getirilir. Türk edebiyatının bütün şubelerinde yer bulan bu kanlı olay üzerine Kerbelâ-name, maktel-i Hüseyin, Muharremiye gibi adlar verilen şiir türleri ortaya çıkar. Bu şiir

İmam Ali sevgisiyle ve kanlı Kerbelâ olayının üzüntüsüyle şiirler yazan halk şairlerinden biri de Yozgatlı Hüznî'dir. Yozgatlı Hüznî'nin divanlarında geçen beş şiirden hareketle yapılan bu çalışmada, tarihte yaşanmış Kerbelâ olayının gelenekli Türk şiirine nasıl yansıdığına ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kerbelâ, Hüznî, Hüznî Divanları, İmam Hüseyin, Şiir.

ABSTRACT

The Karbala incident has occurred in October/Muharram of Gregorian 680/Hijri 61. The proponents of Yezit who enclose İmam Hüseyin and his proponents left them for dead by keeping them without water. They slaughtered anyone who insists on reaching water. İmam Huseyin was slaughtered as a result of this bloody incident that based on to the caliphate struggle between Yezit and İmam Huseyin. Being narrated in literary studies, this unforgettable incident,

Makale geliş tarihi: 08.04.2016 • Makale kabul tarihi: 30.04.2016

1 Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

which has influenced community deeply, has been passed down. After the acceptance of Islam in Turkish community, so many works has been created among Turkish community with the love of Imam Ali and with the sadness of bloody Karbala incident. On this bloody occasion that has taken places in every branches of Turkish literature, the poem types named such as Kerbelâ-name, maktel-i Hüseyin, Muharremiye has been occurred. These types of poems are very prevalent especially in the Anatolian der-vish literature.

One of the poets who write poem with the love of Imam Ali and with the sadness of bloody Karbala incident is Yozgatlı Hüznî. In this study that is carried out with reference to five poems from thr "divan" of Yozgatlı Hüznî, it is targeted to reveal the reflections of Karbala in traditional turkish poem.

Keywords: Karbala, Hüznî, Hüznî Divans, Imam Hüseyin, Poem.

GİRİŞ

Halkı derinden etkileyen pek çok tarihî olay, edebiyat ürünlerinde de yer alır. Edebiyat ürünlerinde geniş yankı bulan tarihî olaylardan biri de Kerbelâ olaydır. M. 680 / H. 61 yılının Ekim/Muharrem ayında Kerbelâ'da yaşanan kanlı olay, Türk edebiyatının bütün şubelerindeki ürünlerde yer alır. Bu edebiyat ürünlerine tarihî gerçekle-rin nasıl yansıtıldığının anlaşılabilmesi için tarihî bilgilerin yer aldığı kaynaklara da baş-vurmak gerekir. Bu sebeple, konunun daha

iyi anlaşılabilmesi için Kerbelâ olayından -kısaca da olsa- burada bahsedilmesinde de yarar vardır.

Ümeyye oğullarından Yezit ile Haşim Oğullarından İmam Hüseyin taraftarları arasında yaşanan kanlı Kerbelâ olayının başlangıcını İslâmiyet'in yayılmaya başladığı ilk günlere kadar götürmek mümkündür. Çünkü Haşim Oğullarından Hz. Muham-med peygamberliğini duyurup İslâmiyet'i yaymaya başlayınca, Mekke yönetiminde-ki Ümeyye Oğullarından Ebu Süfyan ve yandaşları Hz. Muhammed'e karşı çıkar. Hz. Muhammed -aile yakınlarıyla birlikte- Mekke'den Medine'ye hicret etmek zorun-da kalır. Medine'de güçlenen Müslümanlar ile Ebu Süfyan ordusu birçok defa savaşır. Müslümanlar karşısında daha fazla tutuna-mayacağını anlayan Ebu Süfyan, sonunda Müslüman olur. Ebu Süfyan oğlu Muaviye, Hz. Muhammed'in sır kâtipliğine kadar yükseltilir. Halife Ömer zamanında Şam va-liliğine getirilen Muaviye, Halife Osman za-manında iyice güçlenir. Halife Osman'dan sonra İmam Ali halife seçilince Muaviye buna karşı çıkarak kendisini halife ilân eder. Muaviye'nin kendisine biat etmesini bekleyen İmam Ali beklediği sonuca ula-şamayınca, Şam'da yaşayan Muaviye'nin üzerine ordu gönderir. Yenileceğini anlayan Muaviye, Amr b. As'ın önerisiyle, Kur'an-ı Kerim'den bazı sayfaları yırtarak askerleri-nin mızrağına bağlatır. Bunu gören İmam Ali ordusunu durdurur. Halife seçiminin hakemlerin verecekleri karar doğrultusunda yapılması kararlaştırılır. İmam Ali; Kûfe'yi

temsilen Ebu Musa el-Eş'arî, Muaviye / Şam'ı temsilen de Amr b. As hakem seçilir. Amr b. As'ın teklifi sonucu İmam Ali ve Muaviye halifelikten azledilir ve halifenin bir şûra tarafından seçilmesine karar verilir. Amr b. As'ın bu önerisi, öncelikle İmam Ali'nin halifelikten düşürülmesini ve zor durumda kalmasını amaçlayan bir oyundur. Çünkü Amr b. As, alınan bu kararı tek tarafı olarak değiştirir ve Şamlılar Muaviye'ye biat eder. Bunun üzerine Kûfeliler de İmam Ali'yi tekrar halife seçer. İslâm dünyasında karışıklıklar ve kanlı olaylar giderek daha da büyür. İmam Ali, bir Haricî tarafından şehit edilir ve yerine -Kûfelilerin biatı üzerine- İmam Hasan halife seçilir. Bunu öğrenen Muaviye, İmam Hasan'ın taraftarlarını kendi yanına çekebilmek için bir ordu hazırlar. Buna karşı İmam Hasan da bir ordu hazırlayıp harekete geçer. Kûfelilere güvenemeyen İmam Hasan, barışın İslâm dünyası için daha yararlı olacağını düşünür ve Muaviye ile anlaşarak hilâfet hakkından vazgeçer. Bir süre sonra da İmam Hasan vefat eder². Bu arada, Emevî yönetimin isteği sonucu, Cuma hutbeleri sonunda Halife Osman ile Ümeyye Oğullarının geçmişleri rahmetle anılır. Bir süre sonra da bu uygulamaya İmam Ali ile yakınlarının kötülenmesi eklenir. Kûfe'de İmam Ali taraftarı Hucr b. Adî ve çevresindekiler incitici bu uygulamaya karşı çıkar. Bu kişiler Emevî yönetimine kar-

şı çıkmış gibi gösterilir ve çeşitli baskılarla karşılaşır. Bir süre sonra, İmam Ali taraftarlarına gözdağı verme düşüncesiyle, Hucr b. Adî ile birlikte yedi kişi idam edilir. Muaviye, kendisinden sonra oğlu Yezit'in halife seçilmesi için -valileri aracılığıyla- çalışır. İmam Hüseyin'e Yezit'in halifeliğini kabul ettirmek için de Medine valisi Mervan'ı görevlendirir. Mervan, İmam Hüseyin'le görüşür ve Yezit'e biat etmesini ister. Bunu kabul etmeyen İmam Hüseyin, kardeşi Hanefî'nin telkiniyle Mekke'ye gider. Muaviye'nin ölümünden sonra oğlu Yezit'in yönetime geçmesi üzerine toplanan Kûfe halkı, İmam Hüseyin'i Kûfe'ye davet eder. Kendisine ulaşan çok sayıda davet mektubu üzerine konuyu yakınlarıyla istişare eden İmam Hüseyin Kûfelilere güvenemez ve davetin içyüzünü öğrenebilmek için, amcasının oğlu Müslim b. Akîl'i Kûfe'ye gönderir. Müslim, 9 Temmuz 680'de (H. 5 Şevval 60) Kûfe'ye ulaşır. Çok sayıda kişinin İmam Hüseyin adına Müslim'e biat sözü verince Müslim de Kûfelilerin kendisini desteklediklerini İmam Hüseyin'e bildirerek Kûfe'ye gelmesinde bir sakınca olmadığını haber verir. Bu gelişmeleri öğrenen Yezit, Basra valisi Ubeydullah'ı Kûfe valisi olarak da görevlendirir ve İmam Hüseyin'in halife seçilmesini engellemek için tedbirler almasını söyler. Kûfe'ye giden Ubeydullah'ın baskıları sonucu Kûfeliler taraf değiştirir ve Müslim b. Akîl'i terk etmeye başlar. Müslim b. Akîl ile onu evinde saklayan Hani b. Urve acımasızca öldürülür. Olup bitenden haberi olmayan İmam Hüseyin, Kûfe'ye doğru yola çıkar. Ümeyye Oğullarından korkan Kûfelilerin

2 İmam Hasan'ın hastalanarak mı öldüğü, yoksa zehirlenerek mi öldürüldüğü konusunda farklı görüşler vardır. Buna rağmen zehirlenerek öldürüldüğü yönündeki kanaat yaygındır.

taraf değiştirdiklerini ve Müslim'in öldürüldüğünü yolda öğrenir. Gelen haber ve telkinler üzerine, İmam Hüseyin'in aile fertleri geri dönme düşüncesindedir fakat Akıl oğulları Müslim b. Akıl'i katledenlerden hesap soracaklarını söyler. Kûfe'ye kendi elçisi olarak gönderdiği Müslim b. Akıl'in katledilmesine üzülen İmam Hüseyin ve aile fertleri de -bunun üzerine- geri dönme kararı alır. Kendisini ısrarla davet eden Kûfelilerin değişken bir yapıda olduklarını bilen İmam Hüseyin, bu kadar kısa sürede yön değiştirebileceklerine yine de inanmak istemez. Konuyu araştırmak üzere, önce Kays b. Müshir'i, bir süre sonra da sütkardeşi Abdullah'ı Kûfelilere elçi olarak gönderir. Her iki elçi de hunharca katledilir. Bu acı haberlerden sonra-Kûfe'ye gitmemeleri yönünde artan telkinlere rağmen- İmam Hüseyin kararından vazgeçmez. Hicretin 61. yılı Muharrem ayında Kerbelâ'ya gelen İmam Hüseyin ve kafilesi Hür b. Yezit tarafından durdurulur. Kafilde otuz iki süvari ve kırk piyadede vardır. Basra'nın ve Kûfe'nin valisi olan Ubeydullah b. Ziyat'a bağlı Ömer b. Sa'd da dört bin savaşçısıyla Kerbelâ'ya gelir. İmam Hüseyin ve kafilesindekileri Kerbelâ çölünde aç, susuz bırakarak güçsüz düşürmek isteyen Yezit taraftarları böylelikle İmam Hüseyin'in teslim olacağını düşünür. Su ihtiyaçlarını Fırat'tan ayrılan küçük bir dereден karşılayan İmam Hüseyin ve kafilesini susuz bırakmak için bu suyu kesen Yezit taraftarları, ırmağa ulaşmalarını önlemek için de Fırat ırmağı kenarına beş yüz süvari yerleştirirler. Muharrem ayının dokuzuncu günü etrafı çevrilen İmam Hü-

seyin ve kafilesi Aşure günü Yezit taraftarı otuz bin savaşçının saldırısına uğrar. İmam Hüseyin'in öldürüleceğini anlayan Hür b. Yezit, son anda İmam Hüseyin'in yanına geçer ve Kûfelilere seslenerek peygamber torununa sahip çıkmalarını ister. Kendisiyle birlikte gelen yaklaşık otuz kişi dışında Kûfelileri etkileyemeyen Hür b. Yezit, İmam Hüseyin'in yanında savaşarak şehit olur. Aç, susuz bırakılan İmam Hüseyin ve kafilesi saldırganlara karşı fazla direnemez. Susuzluktan ciğeri kavrulan İmam Hüseyin, su getirebilmek için Fırat'a yaklaşıncı Husayn b. Numeyr'in attığı okla ağzından yaralanır. Su getiremeden geri döner. Şimr (Şemr?) b. Zilcevşen ve on adamı, ailesinin yanına gelen İmam Hüseyin'in etrafını kuşatır. Zür'a b. Şerik et-Temimî, Sinan b. Enes en-Nehaî, Mâlik b. Nusayr gibi saldırganlar İmam Hüseyin'e darbeler indirmeye başlar. Bedeninde çok sayıda kılıç, mızrak ve ok yarası³ bulunan İmam Hüseyin'in başını da keserek şehit ederler (10 Muharrem 61/10 Ekim 680)⁴. İmam Hüseyin'in kesik

3 İmam Hüseyin'in vücudunda açılan yaraların sayısı konusunda farklı bilgiler verilir. Sözelimi -Belâzürî ve İbn Kesîr'den naklen- otuz üç mızrak yarası, otuz dört kılıç yarası ve çok sayıda ok yaraları tespit edildiği belirtilir (Algül 2009: 152). Aşure gününün şahitlerinden İmam Muhammed Bakır ise; "Dedem İmam Hüseyin'in mübarek vücudunda o gün tam 320 yara saydık." demiştir (Öz, 2013: 277).

4 İmam Hüseyin'in başını bedeninden vahşice ayıran katilin Şimr b. Zilcevşen mi yoksa Sinan b. Enes en-Nehaî mi olduğu kesin bilinmemektedir. Bu konuda daha çok Şimr b. Zilcevşen'in adı öne çıkar. Bu katilin Sinan b. Enes en-Nehaî olduğu yönündeki bilgi ve bu bilginin yer aldığı kaynaklar konusunda bkz. 2009: 151-152.

başı Kûfe'ye, Ubeydullah b. Ziyat'a götürülür. İmam Hüseyin'in kız kardeşleri, kızları ve sağ kalan küçük çocukları da birkaç gün sonra Kûfe'ye götürülür; buradan Şam'a, oradan da Medine'ye gönderilir (Köksal, 1979; Demircan, 1996; Kılıç, 2001; Kurtuluş, 2002; Öz 2002; Uzun 2002; Güngör 2003; Algül 2009; Durbilmez, 2010: 215-230; Öz, 2013: 249-295).

Tarihte yer alan bu kanlı olay, Türk-İslâm kültüründe ve bu kültürle şekillenen edebiyat şubelerinde önemli bir yankı bulur. Kerbelâ vahşetini anlatan Kerbelâ-nâme (Güzel 2014: 427-429), maktel-i Hüseyin (Güzel 2014: 429-430), Muharremiye (Güzel 2014: 430-436) gibi şiir türleri Türk edebiyatında, özellikle de tekke kaynaklı dinî-tasavvufî Türk edebiyatında oldukça yaygındır. "Ehl-i Beyt"⁵ sevgisini anlatan eserlerde de İmam Ali'nin ilmi ve kahramanlıkları ile İmam Hasan'ın zehirlenişi ve

özellikle de İmam Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilişi önemli bir yer tutar⁶.

İmam Ali sevgisiyle ve kanlı Kerbelâ olayının üzüntüsüyle şiirler yazan halk şairlerinden biri de Yozgatlı Hüznî'dir. Yozgatlı Hüznî'nin divanlarında geçen beş şiirden hareketle yapılan bu çalışmada, tarihte yaşanmış Kerbelâ olayının gelenekli Türk şiirine nasıl yansıdığının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

1. Yozgatlı Hüznî

Yozgatlı Hüznî'nin asıl adı Mehmet Babaeddin'dir. 1879'da Yozgat'ın Aşağı Nohutlu mahallesinde doğar. Mustafa Nakşî Efendi ailesine mensup Keşşafzâde Mehmet Derviş Efendi'nin oğludur. Dört yaşında iken babasını kaybeder. Akrabalarının yanında iptidâî ve idadî mekteplerinde okur. Sağır Mustafa Ağa Medresesi'ne kay-

5 Hz. Peygamberin eşlerini, amca çocuklarını, Selman-ı Farisî başta olmak üzere bazı sahabe ve ümmeti de içine alan "Ehl-i Beyt" sözü, genellikle Hz. Hatice, Hz. Fatma, İmam Ali, İmam Hasan ve İmam Hüseyin'i karşılar. Bilindiği gibi Hz. Muhammed'in ailesini, ev halkını ve neslini ifade etmek için "Âl-i beyt-i Muhammed", "Âl-i beyt-i'n-Nebî", "Âl-i'n-Nebî", "Âl-i'r-Resû'l", "Ehl-i Beyti Resûlullah", "Ehl-i Beyti'n-Nebî", "Üsrat ü Muhammed", "Âl-i beyt, İtratü'n-Nebî" gibi değişik tamlamalardan meydana gelen adlandırmalar kullanılır. Bu tamlamalarda geçen "ehl", "âl", "itre", "üsre" ve "beyt" kelimeleri genel anlamda Hz. Peygamber'in ailesini ve neslini, özel anlamda da İmam Ali, Hz. Fatma ve çocuklarını karşılar. Bu adlandırmalar içinde en yaygın olanı "Ehl-i Beyt"tir (Güzel, 2014: 404).

6 Kerbelâ konulu eserlerde İmam Ali'ye ayrı bir yer ve önem verildiği görülmektedir. Aslında Türk-İslâm edebiyatında Hz. Muhammed'den sonra hakkında en çok şiir söylenen/ yazılan, menkabeler anlatılan, kitaplar yazılan şahsiyet İmam Ali'dir. İmam Ali sevgisiyle meydana getirilen Ali-nâmeler (Güzel, 2014: 404-412), methiyeler (Güzel, 2014: 450-452); İmam Ali'nin oğlu İmam Muhammed-i Hanefiyye nesli hakkında yazılan neseb-nâmeler (Güzel, 2014: 413-414); İmam Ali'nin önderliği ve kahramanlığı hakkında yazılan hâvar-nâmeler (Güzel, 2014: 414-419), cenk-nâmeler (Güzel 2014: 419-423); Hz. Muhammed'in ailesini konu edinen Ehl-i Beyt-nâmeler (Güzel, 2014: 423-427); on iki imamı anlatan düvaz-nâmeler (Güzel, 2014: 436-438); Hz. Muhammed'in, dört halifenin ve özellikle de İmam Ali'nin faziletlerini anlatan fazilet-nâmeler (Güzel, 2014: 446-447) vb. türlerde meydana getirilen eserlerde de İmam Ali'den ve çocuklarından da söz edilir.

dolur fakat dördüncü sınıfta okurken ayrılır ve Yozgat Mahkeme-i Şer'îye'de zabıt kâtipliğine başlar. Sırasıyla Atiye Hanım, Zeynep Hanım ve Refika Hanım ile evlenir. İlk eşinden Abdullah, ikincisinden Ayşe, üçüncüsünden Fahrettin adlı çocukları doğar. Soyadı Kanunu ile Öncül soyadını alan Mehmet Babaeddin, Hüznî mahlası yanında Hizbî mahlasını da kullanır⁷. Kalfa, Kurt İmam, Kurt Boğanın İmam lâkaplarıyla da bilinir. Anne ve babası ile onların anne ve babaları Nakşî olan Hüznî'nin şiirlerinden hareketle Bektaşî olduğu/olabileceği ileri sürülür (Bayrı, 1956: 9-10). Bir şiirinde geçen "Mezhebim Hanefî kendim Bektaşî" dizisinden şairin Hanefî mezhebine mensup bir Bektaşî olduğu anlaşılmaktadır (Oğuz, 1988: 105, Oğuz, 1990: 120). Buna rağmen Hüznî'nin Bektaşî olabileceği görüşüne karşı çıkan araştırmacılar da vardır (Işırtman, 1964: 3402). Çünkü Nakşibendiliği öven şiirleri de bulunmaktadır (Oğuz, 1988: 9-10; Oğuz, 1990: 30). Hüznî'nin bir divanı konusunda yüksek lisans tezi hazırlayan Oğuz da şairin Bektaşî olduğunu söylemenin doğru olmayacağını belirtir. Ona göre; "Hüznî'nin 'Ehl-i Beyt'i öven, Hz. Hüseyin'e yakılmış ağıt mahiyetinde olan, Yezid'e ve Mervan'a lânetler yağdıran bu şiirlerini onun tarikatını gösteren deliller olarak kullanmak hatalıdır. Çünkü Yezîd ile Hz. Hüseyin arasında cereyan eden taht kavgasında, Hz. Hüseyin'in vahşice öldürülmesi, yüzyıllardan beri bütün Türk dünyasında lânetle karşılanmış mües-sif olaylardan biridir. Yine bütün Türklerde

gördüğümüz Hz. Ali sevgisi de bir kişinin tarikatını açıklamaya yetecek delil değildir. Peygamberimizin yeğeni ve damadı olan, kahramanlığı ve cesareti ile bütün Türk dünyasında bir sembol haline gelen Hz. Ali ve yine Peygamberimizin özel ilgi ve sevgisini kazanmış iki evladının katledilmesi, zehirlenmesi hiçbir Türk tarafından hoş görülmemiştir. Camilerimizde Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman'ın isimleriyle birlikte Hz. Ali'nin ve iki evladının isimleri de yan yana konulmuş; Hz. Hüseyin'in katledildiği 10 Muharrem'in her yıldönümünde her Türk evinde aşureler yapılarak dağıtılmıştır. Böyle olunca da Hüznî'deki 'Ehl-i Beyt' sevgisini aşırı bulmak veya onun Bektaşî olduğunu söylemek doğru değildir" (Oğuz, 1990: 32).

13,5 yıl süren askerliği boyunca Haymana, Zile ve Edirne'de tabur imamlığı yapar. 1918'den sonra Yozgat'ın köylerinde imam olarak hayatını sürdürür. 17 Ocak 1936'da, Yozgat'ta vefat eder.

Başta Zileli Ceyhunî olmak üzere (Durbilmez, 2012: 142-152); Yunus Emre, Şeyhî, Fuzulî, Karacaoğlan, Develili Seyranî, Bayburtlu Zihnî, Erzurumlu Emrah, Tokatlı Nurî, Yozgatlı Fennî, Osman Nevres, Şeyhülislâm Çelebizâde Âsım Efendi ve Esad Efendi'den etkilenir (Oğuz, 1988: 13-23, Oğuz, 1990: 59-66).

Hem heceli hem de aruzlu şiirler yazan şairin iki divanı ve bir şiir defteri vardır. Birinci divanı 235 sayfadan oluşur. Bu divanda bulunan 230 şiirden 38'i aruzlu, diğerleri ise hecelidir. Bu divan üzerine M. Öcal Oğuz tarafından bir yüksek lisans tezi hazırla-

7 Bir süre Hüznî mahlasını kullanan Sürurî, Kayserili Hüznî ve Ereğlîli Hüznî gibi Hüznî mahlasını kullanan üç şair daha bulunmaktadır.

nır (Oğuz, 1988). İkinci divanı ise 153 sayfa olup şiirlerin hepsi aruzludur. İkinci divan hakkında da bir yüksek lisans tezi hazırlanır (Güneş 2000). 96 sayfa olan şiir defteri ise 1930'da, Yozgat Halkevi tarafından yayımlanmak istenir fakat çeşitli sebeplerle yayımlanmaz (Alptekin; Sakaoğlu, 2008: 442).

2. Yozgatlı Hüznî Divanlarında Kerbelâ

Yozgatlı Hüznî'nin şiirleri arasında İmam Ali sevgisi ve Kerbelâ vahşeti özel bir yere sahiptir. M. Öcal Oğuz'un da belirttiği gibi; "Hüznî, gerek birinci, gerekse ikinci divanında yer alan şiirlerinde Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile Kerbelâ hadisesine oldukça sık yer vermiştir. Bu şiirlerinde coşkun bir üslupla Hz. Hüseyin için ağıtlar yakan, Kerbelâ hadisesini destanlaştırarak anlatan Hüznî'nin hissiyatından şüphe edilemez" (1990: 31).

Yozgatlı Hüznî bir şiirinde, Ehl-i Beyt yoluna köle olduklarını, on dört masum ve on iki imam yolunda canı terk ettiklerini söyleyerek "Şehîd-i Kerbelâ zu'afâsıyız" dizisine de yer verir:

"Ehl-i Beyt bâbına çün olduk gulâm

Dahi on dört ma'sûm, on iki imam

Yolunda terk-i cân idip ve's-selâm

Şehîd-i Kerbelâ zu'afâsıyız" (Oğuz, 1988: 182)

Yozgatlı Hüznî, İmam Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesini işleyen müstakil şiirler de yazmıştır. Yozgatlı Hüznî divanlarında geçen Kerbelâ konulu beş şiir bu ça-

lışmamızın esasını teşkil etmektedir. Bu şiirlerden biri ağıtlama destan, üçü müseddes mersiye, biri de müsebbba mersiyedir⁸. Bu şiirler muhtevaları bakımından incelendiğinde, Kerbelâ olayının hangi yönleriyle ele alındığı da ortaya çıkarılmış olur.

Metin merkezli bu incelemede her şiir ayrı ayrı ele alınacak ve bent bent değerlendirilecektir.

8 Yozgatlı Hüznî tarafından yazılan Kerbelâ konulu ağıtlama destan, on dörtlükten oluşur. "Hüseyin-i Kerbelâ derdi" yineleme ayaklı bu şiir; abab, ccbb, ççcb, dddb, eeeb, fffb, gggb, hhbb, ııbb, iiib biçiminde bir kafiye örgüsüne sahiptir.

Müseddes mersiyelerden ilk ikisi altışar dizeli altı bentten oluşmaktadır. Her iki mersiye de aruzun fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla meydana getirilmiştir. Bu mersiyelerin kafiye örgüleri de aaaaan1an2, bbbban1an2, ccccan1an2, çççcan1an2, ddddan1an2, eeean1an2 biçimindedir. İlk mersiyenin bütün bentlerinin sonunda yinelenen; "Lâ-yu'ad zulm itdiler hakkında kavm-i eşkiyâ / Canım olsun râhına kurbân Şehîd-i Kerbelâ" dizeleri bulunmaktadır. İkinci mersiyenin her bendinin sonunda ise; "Al bu tâsi eyle nûş gel Kerbelâ'nın 'aşkına / Sâkiyim ben sâkiyim Âl-i 'Abâ'nın 'aşkına" dizeleri yinelenir. Müseddes mersiyelerden üçüncüsü ise altışar dizeli dört bentten oluşmaktadır. Aruzun mefûlû fâ'ilâtün mefûlû fâ'ilâtün kalıbıyla meydana getirilen bu mersiyenin kafiye örgüsü de ilk iki mersiye ile aynı olup; aaaaaan1an2, bbbban1an2, ccccan1an2, çççcan1an2 biçimindedir. Üçüncü mersiyedeki her bendin sonunda yinelenen "Yâ Rab meded yetişdür imdâda Murtazâ'yı / Koydı nâ-çâr Yezîdler ol Şâh-ı Kerbelâ'yı" dizeleri vardır.

Yozgatlı Hüznî tarafından yazılan müsebbba mersiye aruzun fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla meydana getirilmiştir. Yedişer dizeli beş bentten oluşan bu mersiyenin kafiye örgüsü; aaaaaan1an2, bbbban1an2, ccccan1an2, çççcan1an2, ddddan1an2 biçimindedir. Bu mersiyenin her bendinin sonunda; Nûr-ı âlem vah Hüseyin'im nûr-ı çeşm-i Murtazâ / Yakdı cânım deldi bağrım el-meded yâ Rabbenâ" dizeleri yinelenir.

3. Hüseyin-i Kerbelâ Derdi

“İden bu kaddimi dü-tâ

Hüseyin-i Kerbelâ derdi

Kılan bu çeşmimi deryâ

Hüseyin-i Kerbelâ derdi”

Şair, şiirin giriş (ilk) dörtlüğünde İmam Hüseyin’in Kerbelâ’da şehit edilmesinin derdiyle dolduğunu ifade eder. Bu dert sonucunda gözyaşı döken şair, boyunun iki kat büküldüğünü, yani belinin iki kat büküldüğünü ve gözlerinin deryaya dönüştüğünü söyler.

“Benim bu derdimi zâhid

İden günden güne zâ’id

Hüseyin’in mâtemi şâhid

Hüseyin-i Kerbelâ derdi”

Şiirin ikinci dörtlüğünde, İmam Hüseyin’in Kerbelâ’da şehit edilmesi üzerine sergilenen matem anlatılır. İmam Hüseyin’in şehit edilmesine günden güne daha çok üzüldüğünü söyleyen şair, derin bir matem içindedir.

“Hezâr la’net o hayvâna

Gürûh-ı cins-i Mervân’a

Boyandıran kızıl kana

Hüseyin-i Kerbelâ derdi”

Şiirin üçüncü dörtlüğünde İmam Hüseyin’in vahşice katledilişi anlatılır ve bu vahşeti sergileyenler lânetlenir. Şair, Kerbelâ olayının başlangıcını Mervan’a kadar götürür ve Mervan ile onun yandaşlarını lânetler.

Çünkü Kerbelâ olayının başlangıcı Yezit’e biat etmesi, yani onun halife olduğunu kabul etmesi için Mervan’ın İmam Hüseyin’le görüşmesine uzanır. Kendisinden sonra oğlu Yezit’in halife olmasını plânlayan Muaviye, bu plânının gerçekleşmesi için Medine valisi Mervan’ı görevlendirir. Muaviye henüz ölmeden Mervan Hicaz’a giderek İmam Hüseyin’den Yezit’e biat etmesini ister. Bunu kabul etmeyen İmam Hüseyin, kardeşi Hanefi’nin telkiniyle Mekke’ye gider. Muaviye oğlu Yezit’in halife olması için İmam Hüseyin ve taraftarlarına Kerbelâ’da ettikleri zulüm ve sergiledikleri kanlı vahşilikler “Kerbelâ olayı” olarak tarihe geçer. Bu sebeple İmam Hüseyin’i Kerbelâ’da şehit eden Yezit taraftarların “Gürûh-ı cins-i Mervân” olduklarını söyleyen şair, İmam Hüseyin’in başını vahşice keserek bedeninden ayıran katilin insan olmadığını düşünür ve “binlerce lânet olsun o hayvana!” diyerek lânetler. Burada adı geçmese de kastedilen kişi Şımr/Şemr’dir. Çünkü İmam Hüseyin’in başını vahşice keserek bedeninden ayıran lânet kişi Şımr/Şemr olarak tanınır. Bu vahşet sonucu İmam Hüseyin’in bedeni de kana boyanmış, Kerbelâ’da meydana gelen bu kanlı olay, Ehl-i Beyt muhiplerini dertlendirmiştir.

“Aman sâkî yetişdir su

Ciger yandı kebâb her sû

Beni böyle iden yâ Hû

Hüseyin-i Kerbelâ derdi”

Şiirin dördüncü dörtlüğünde “sâkî”, “su”, “ciger yandı”, “kebab”, “Kerbelâ”, “dert” kelimeleri bir arada kullanılır. İmam

Hüseyin ve taraftarlarının susuz bırakılmasına telmihte bulunulan bu dörtlük, “Aman sâkî yetiştir su” dizesiyle başlar. İmam Hüseyin’in ve yanındaki her askerinin ciğerini yanan kebaba benzeten şair, Kerbelâ’da şehit edilen İmam Hüseyin’in derdiyle kendi ciğerinin de dağlandığını söyler.

“Meded sâkî, medet öldüm!

Bir içiyim sana geldim

Şu derdi başıma aldım

Hüseyin-i Kerbelâ derdi”

Şiirin beşinci dörtlüğünde İmam Hüseyin’in susuz bırakılması onun ağzından dile getirilir. “Medet” kelimesi “yardım edin”, “ imdat” anlamlarına gelir. Tasavvufîta “mürşid-i kâmil” anlamına da gelen “sâkî” kelimesi ise “su veren, “su dağıtan”, “içki (şarap) sunan” demektir. Susuzluktan ölmek üzere olan İmam Hüseyin ve taraftarlarının ağzından, sakiye seslenen şair, iki kez “medet” sözünü kullanarak yardım diler ve “öldüm” sözüyle de ölmek üzere olduğunu bildirir. Burada “sâkî” sözüyle İmam Ali kastedilmiş olmalıdır.

“Sabâ lutf it, kerem eyler

Hüseyin’e hâlimi söyle

Koyan mâtemde âh böyle

Hüseyin-i Kerbelâ derdi”

Şiirin altıncı dörtlüğünde şair sabah rüzgârına seslenerek, rüzgârı İmam Hüseyin’e selâm gönderir. Bu dörtlükten anlaşıldığına göre, şair İmam Hüseyin’in

Kerbelâ’da şehit edilmesinin derdiyle şehir vaktine kadar uyuyamamış ve matem tutmuştur.

“İdeydim hançeri üryân

Salaydım hâ’ine her ân

Seherde itdiğim efgân

Hüseyin-i Kerbelâ derdi”

Yedinci dörtlükte şair, İmam Hüseyin’in Kerbelâ’da şehit edilmesinin derdiyle yaşadığı derin bir üzüntü sonucu haykırmaktadır. Hançeri kınından çıkarıp haine her an vuramadığının üzüntüsünü dile getiren şair, şehir vakti ıstırap ile haykırır.

“Derûnum döndü külhâne

Vücûdum misl-i pervâne

İden nâcizi dîvâne

Hüseyin-i Kerbelâ derdi”

Gönlü yangından küle dönen şairin vücudu da pervanenin ateşe koştuğu gibi Kerbelâ derdiyle tutuşur ve deli olur.

“Ne Eflâtun devâ eyler

Ne Lokman bir şifâ eyler

Derûndan hoş nidâ eyler

Hüseyin-i Kerbelâ derdi”

Şiirin dokuzuncu dörtlüğünde, İmam Hüseyin’in Kerbelâ’da şehit edilmesinin verdiği derdin büyüklüğü dile getirilir. Şaire göre, bu inletici derde Eflâtun deva bulamaz, Lokman bir şifa bulamaz.

“Bu Hüznî hüzn ile nâlân
İdip eyler gamı giryân
Bu derde var ise dermân
Hüseyn-i Kerbelâ derdi”
(Oğuz, 1988: 67-68)

Şiirin bitiriş (son) dörtlüğünde “hüzün”, “nâlân”, “gam”, “giryân”, “dert” gibi birbiriyle ilişkili kelimeler bir arada kullanılarak tenasüp sanatı meydana getirilir. Bunlarla birlikte dert ve derman gibi zıt kelimeler de bir arada kullanılarak tezat sanatı oluşturulur. Şiirin sonunda Hüznî, bu derdin hüznüyle inler, gamını gözyaşı olarak akıtır.

4. Canım Olsun Râhına Kurbân Şehîd-i Kerbelâ

“Lâ-yu’ad zulm itdiler hakkında kavm-i eşkıyâ/Canım olsun râhına kurbân Şehîd-i Kerbelâ” dizeleri her bendin sonunda yinelenen müseddes biçimindeki mersiye’nin giriş (ilk) bendinde İmam Hüseyin’e seslenen şair; onun Hz. Muhammed’in torunu, İmam Ali’nin ve Hz. Fatıma’nın çocukları olduğunu övücü sözlerle dile getirir.

“Ey hafîd-i Fahr-ı ‘âlem nûr-ı ‘ayn-ı Murtazâ
Mahrem-i sırr-ı hüviyyet ma’den-i hilm ü hayâ
Mazhar-ı miftâh-ı rahmet melce’-i mîr ü gedâ
Kıt’a-ı nûru’l-Betûl şol Fâtıma Hayru’n-nisâ

Lâ-yu’ad zulm itdiler hakkında kavm-i eşkıyâ
Canım olsun râhına kurbân Şehîd-i Kerbelâ”

İmam Hüseyin’i anlatan ve çeşitli edebiyat sanatlarıyla oluşturulan dizeleri şu şekilde nesre çevirmek mümkündür: İmam Hüseyin; âlemin övücü olan Hz. Muhammed’in torunu, kendisinden razı olunan İmam Ali’nin gözünün nuru, çocuğudur. Yumuşak huyluluk ve haya madeni, kimlik sırrının mahremidir. Rahmet anahtarının mazharı, bey ve kölenin sığınağıdır. Kadınların hayırlısı Hz. Fatıma’nın nurunun parçasıdır. İlk bendin son iki dizesi olan ve diğer bentlerin de sonunda tekrar edilen dizelerde ise “Kerbelâ şehidi İmam Hüseyin’in yoluna canım kurban olsun!” diye feryat eden şair, “kavm-i eşkıya” olarak adlandırılan Yezit taraftarlarının, İmam Hüseyin’e sayısız zulümleri olduğunu söyleyerek sonunda onu şehit ettiklerini ifade eder.

“Câme-i hasret ile tâ haşre dek ey pâdişâh
Kan dökem mâh-ı Muharrem vakti ben bî-iştibâh
Vak’ a-i dil-sûzını itsün beyân kilki siyâh
İtmemek mümkün midür râhında bu ‘ömrüm kütâh
Lâ-yu’ad zulm itdiler hakkında kavm-i eşkıyâ
Canım olsun râhına kurbân Şehîd-i Kerbelâ”

Kerbelâ olayından derin üzüntü duyan şair, özellikle Muharrem ayında oldukça ke-derlenir. Şiirin ikinci bendinde, şairin Mu-harrem ayındaki duygu ve düşünceleri dile getirilir. Şair bu bentte, “ey padişah!” diye İmam Hüseyin’e seslenir ve Kerbelâ hadise-sinden nasıl etkilendiğini anlatarak kıyame-te kadar kendisine bağlı kalacağını söyler. Şairin bu dizelerini şu şekilde nesre çevire-biliriz: “Ey padişah, Muharrem ayı vaktinde, ben ta mahşer gününe kadar, hasret elbise-siyle şüphesiz kanlı gözyaşı dökeyim. Siyah kâğıt kalem, gönül yakan Kerbelâ olayını açıklasın. Bu ömrümü yolunda kütah (kısa) etmemem, yani feda etmemem mümkün değildir. Kavm-i eşkıya olarak adlandırılan Yezit taraftarları, İmam Hüseyin’e sayısız zulm ederek, onun canına kıydılar. Kerbelâ şehidi İmam Hüseyin’in yoluna canım kur-ban olsun.”

“Bilmediler kadrini hayfâ gürûh-ı
zâlimân

Ey hafîd-i Hazret-i Peygamber-i âhir-
zamân

Ehl-i Beyt’e nâ-sezâ itdi hakâret bî-
gümân

İns ü cin cümle melâ’ik itdi ol demde
figân

Lâ-yu’ad zulm itdiler hakkında kavm-i
eşkîyâ

Canım olsun râhına kurbân Şehîd-i
Kerbelâ”

Şiirin üçüncü bendinde de İmam Hüseyin’e hitap eden şair; “Ey âhir zaman peygamberi Hz. Muhammed’in torunu olan İmam Hüseyin, ne yazık ki, zalimler toplu-luğu değerini bilmediler! Hz. Muhammed’in eşi Hatice, kızı Fatıma, amcaoğlu ve damadı Ali, torunları Hasan ve Hüseyin’den olu-şan Ehl-i Beyt’e uygunsuz tavır sergiledi-ler, açıkça hakaret ettiler. İnsan, cin ve bü-tün melekler o zaman acı ile bağırды, inledi. Kavm-i eşkıya olarak adlandırılan Yezit taraftarları, İmam Hüseyin’e sayısız zulme-derek, onun canına kıydılar. Kerbelâ şehidi İmam Hüseyin’in yoluna canım kurban ol-sun.” şeklinde nesre çevirebileceğimiz dize-leri söyler/yazar.

“ ‘Arş u kürsî, Ka’be’yi itdün harâb u
nâ-bedîd

Dîn-i Ahmed’dan hurûc itdün behey
hâ’in Yezîd

Şübhesiz oldun civâr-ı kurb-ı Hakk’dan
nâ-ümîd

Eyfu’ad-ı Hazret-i Peygamber-i Rabbu’l-
Va’îd

Lâ-yu’ad zulm itdiler hakkında kavm-i
eşkîyâ

Canım olsun râhına kurbân Şehîd-i
Kerbelâ”

Şiirin dördüncü bendinde şair önce Yezit’e seslenerek ilk üç dizede onun zalim-liklerini anlatır. “Behey hain Yezit; göğün en yüksek tabakasını, Kâbe’yi harap ve görün-mez ettin, toza dumana karıştırdın ve Hz.

Muhammed'in dininden çıktın. Şüphesiz ki Hakk'a yakınlıktan çıktın, ümitsiz." şeklin- de nesre çevirebileceğimiz dizelerden sonra yönünü İmam Hüseyin'e çevirerek iltifat sa- natı yapan şair, "Ey, Cehennemî haber veren Rabb'in Hz. Peygamberinin gönlü!" diye İmam Hüseyin'e seslenir. İmam Hüseyin'in "kavm-i eşkıya" tarafından sayısız zulüm- lere uğratıldığını ve Kerbelâ'da şehit edildi- ğini hatırlatan şair, "canım yoluna kurban olsun!" diye haykırır.

"Kâ'inâta ser-te-ser vakt-i şehâdet
âşikâr

Kapkara tutdı zalâm-ı tîre-i kavm-i
şerâr

La'netullâhi 'aleyküm ey Yezîdân-ı
himâr

Kurb-ı Hakk'a yer açup gitdün zulümle
şehriyâr

Lâ-yu'ad zulm itdiler hakkında kavm-i
eşkiyâ

Cânım olsun râhına kurbân Şehîd-i
Kerbelâ"

Şiirin beşinci bendinde şair önce Yezit taraftarlarına seslenerek onları lânetler. Şa- irin Yezit taraftarlarına seslendiği dizeleri; "Şehadet vakti, baştanbaşa kâinata âşikâr. Yaramazlık kavminin atış yerinin zulme- ti kapkara tuttu. Ey eşek Yezitler, Allah'ın lâneti size olsun!" şeklinde nesre çevirmek mümkündür. Bu dizelerden sonra yönü- nü İmam Hüseyin'e çeviren şair, İmam Hüseyin'e "şehriyar", yani padişah olarak

hitap ederek; "Hakk'a yakın yer açıp zu- lümle gittin padişah. Kavm-i eşkıya olarak adlandırılan Yezit taraftarları, sayısız zul- mederek senin canına kıydılar; canım yolu- na kurban olsun!" diye seslenir.

"Ey re'îs-i müşrikân vey dehr-i dünün
ebteri

Nice urdun gerden-i pâke o hûn-rîz
hançeri

Şimr-i mel'ûn n'eyledün ol sıbta-i Pey-
gamberi

Koydı mâtem içre gör bu vak'a Hüznî
kemteri

Lâ-yu'ad zulm itdiler hakkında kavm-i
eşkiyâ

Canım olsun râhına kurbân Şehîd-i
Kerbelâ" (Güneş, 2000-II: 326)

Şiirin bitiriş (son) bendinde de şair önce Yezit'e seslenerek ondan hesap sorar. "Ey müşriklerin reisi, ey dünyanın sonsuz ol- duğuna inanan soysuz! Kerbelâ'da İmam Hüseyin'in başını kesen Şimr-i melun, O peygamber torununu neyledin? O kanlı han- çeri İmam Hüseyin'in tertemiz boyuna nasıl vurdun? Gör ki, bu olay kemter Hüznî'yi matem içinde bıraktı." şeklinde nesre çevire- bileceğimiz sözler söyler. Şiirin diğer bentle- rinin sonunda olduğu gibi bu bendin son iki dizesinde de İmam Hüseyin'e seslenen şair; "Kavm-i eşkıya olarak adlandırılan Yezit ta- raftarları, sayısız zulmederek senin canına kıydılar; canım yoluna kurban olsun!" anla- mına gelen dizelerle şiiri sona erdirir.

5. Al Bu Tâsı Eyle Nûş, Gel Kerbelâ'nın Aşkına!

"Kırbamı aldım Cenâb-ı Kibriyâ'nın 'aşkına

İtdigimselmân Muhammed Mustafâ'nın 'aşkına

Kisve-i mâtem geyindim Murtazâ'nın 'aşkına

Gözlerimden kan akar Hayru'n-nisâ'nın 'aşkına

Al bu tâsı eyle nûş gel Kerbelâ'nın 'aşkına

Sâkiyim, ben sâkiyim Âl-i 'Abâ'nın 'aşkına"

Şiirin giriş (ilk) bendinde şair, kendisinin bir saki olduğunu söyler. Bu metinde saki, "su dağıtan" anlamına gelir. Burada "su dağıtmak" gerçek anlamı yanında "göz-yaşı dökmek" anlamına da gelir. Şair, saki olmasını Kerbelâ'da susuz bırakılan İmam Hüseyin ve taraftarlarının aşkına bağlar. Gözlerinden kanlı yaşlar akıtan şair; "Ullar ulusu Allah aşkına, köseleden yapılan kırba adlı su kabımı aldım. Huzurlu oluşum Hz. Muhammed Mustafa'nın aşkından kaynaklanmaktadır. Kendisinden razı olunan (Murtaza) İmam Ali'nin aşkına matem elbisesi giyindim. Kadınların hayırlısı Hz. Fatıma'nın aşkına gözlerimden kan akar. Âl-i abânın aşkına ben sakiyim. Al bu tası içiver Kerbelâ'nın aşkına." anlamına gelen dizeleri söyler/yazar.

"Her günüm mâh-ı Muharrem her şebim bu iftirâk

Kaddimi nûn itdi eyvâh ıztırâb-ı iştiyâk
Kurretü'l-'ayn-ı Resûl-i Kibriyâ âh el-firâk

İtdiler kavm-i Yezîdân katre-i âbı yasak

Al bu tâsı eyle nûş gel Kerbelâ'nın 'aşkına

Sâkiyim, ben sâkiyim Âl-i 'Abâ'nın 'aşkına"

Şiirin ikinci bendinde şair, saki oluşunun, gözyaşı döküşünün sebeplerini açıklamaya devam eder. "Her günüm Muharrem ayı, her gecem bu ayrılık. Eyvah, özlem ıstırabı, boyumu "nûn" gibi büktü. Resûl-i Kibriyâ'nın gözünün nuru, âh, ayrılık! Yezitler kavmi, suyun damlasını bile yasak ettiler. Âl-i abânın aşkına ben sakiyim. Al bu tası Kerbelâ'nın aşkına içiver." şeklinde nesre çevireceğimiz dizeleri söyler/yazar.

"Bir siyeh-pûş bende-i Âl-i 'Abâ'yım şöyle bil

Bir içim su virmediler şâha ol kavm-i rezîl

Anın için zümre-i 'atşâna şu ecr-i cezîl

Dest-i sâkîden alup nûş eyle misli-selsebîl

Al bu tâsı eyle nûş gel Kerbelâ'nın 'aşkına

Sâkiyim ben sâkiyim Âl-i 'Abâ'nın 'aşkına"

Şiirin üçüncü bendinde şair, matem tutmasının ve saki misali su dağıtışının, göz yaşları döküşünün sebebini açıklamayı sürdürür. “Şöyle bil ki, ben bir kara elbise giyinmiş âl-i aba bağlısıyım. O rezil kavmi şah Hüseyin’e bir içim su vermediler. Onun için şu bol mükâfat susamışlar zümresinedir. Sakinin elinden/testisinden (dest-i sâkî: 1. Sakinin eli, 2. Sakinin testisi) alıp selsebil misali içiver. Âl-i abanın aşkına ben sakiyim. Al bu tası Kerbelâ’nın aşkına içiver.” anlamına gelebilecek dizeleri söyler/ yazar.

“Oldum ervâh-ı ezel mâtem-keşâna hoş refîk

Sîne ‘uryân, dîde ‘ummân, yalın ayak, baş açık

Cânımız olsun fedâ râhında şâhın bil hakîk

Eyle nûş al gel bu suyu derdimiz bahr-ı ‘amîk

Al bu tâsı eyle nûş gel Kerbelâ’nın ‘aşkına

Sâkîyim ben sâkîyim Âl-i ‘Abâ’nın ‘aşkına”

Şiirin dördüncü bendinde şair, matem çekenlere, yani İmam Hüseyin’in şehit edilmesine üzülenlere ervah-ı ezelde yoldaş olduğunu söyler. Şah Hüseyin aşkına canlarını feda edebileceklerini söyleyerek, kendisinin de âl-i aba aşkına saki olduğunu ifade eder. “Matem çekenlere ruhlar yaratılmadan önce yol arkadaşı oldum. Bağrımız açık, gözü-

müz umman, yalın ayak, baş açık hâldeyiz. Şah Hüseyin yolunda canımız feda olsun, o buna lââyık (bunu hak ediyor) bil. Gel bu suyu içiver, derdimiz derin deniz. Âl-i abanın aşkına ben sakiyim. Al bu tası Kerbelâ’nın aşkına içiver.” anlamına gelen dizeleri söyler/ yazar.

“Ey sabâ var söyle lutf it Şîr-i Hakk’a hâlimi

Ol Huseyn’in mâtemi cûy itdi eşk-i âlimi

Ehl-i Beyt’in merkadine söyle ‘arz-ı hâlimi

Karalar geydim çıkardım mâtem ile âlimi

Al bu tâsı eyle nûş gel Kerbelâ’nın ‘aşkına

Sâkîyim ben sâkîyim Âl-i ‘Abâ’nın ‘aşkına”

Şiirin beşinci bendinde şair, sabah yeline seslenir. “Ey sabah yeli, Allah’ın arslanı İmam Ali’ye var, hâlimi söyle; lutfet! O Hüseyin’in matem, elemli gözyaşını ırmak etti. Ehl-i Beyt olarak adlandırılan Hz. Muhammed’in eşi Hatice, kızı Fatıma, amcaoğlu ve damadı Ali, torunları Hasan ve Hüseyin’in mezarını ziyaret edip söyle, hâlimi arz eyle. Karalar giyindim, matem ile elemeleri çıkardım. Âl-i abanın aşkına ben sakiyim. Al bu tası içiver Kerbelâ’nın aşkına.” anlamına gelen dizeleri söyler/ yazar.

“Ol humâr kavm-i Yezîd’e olsun eyvâh
yâ İlâh

İtmediler şâh Hüseyin’e merhamet bî-
istibâh

Anın için câme-i mâtem geyindim tâs
başda külâh

Al bu tâsı eyle nûş gel Kerbelâ’nın ‘aş-
kına

Sâkiyim ben sâkiyim Âl-i ‘Abâ’nın ‘aşkı-
na” (Güneş, 2000-II: 339)

Şiirin bitiriş (son) bendinde Allah’a el açan şair, “humâr kavm-i Yezid” olarak adlandırdığı Yezit ve taraftarlarını eşeğe benzeterek lânetler. Yezit’in merhametsiz olduğunu, İmam Hüseyin’e de merhamet etmediğini ifade eden şair, matem elbisesini bu sebeple giyindiğini söyler. Kavurucu Kerbelâ çölünü düşünen şair, su tasını başta-ki külâha benzetir. Son iki dizede okuyucularına/dinleyicilerine seslenen şair, kendisinin saki olduğunu, bu sakiliği de Hz. Peygamberin ailesi aşkına yaptığını söyleyerek, Kerbelâ aşkına bu tasta su içmelerini ister.

6. Koydı Nâ-çâr Yezîdler Ol Şâh-ı Kerbelâ’yı

“Ey dil yine Muharrem ah sıbt-ı
Mustafâ’yı

O deşt-i Kerbelâ’da evlâd-ı Fâtımâ’yı

Çün teşne koydı zâlim sâlâr-ı evliyâyı

Giryâna saldı eyvâh ervâh-ı enbiyâyı

Yâ Rab, meded; yetişdür imdâda
Murtazâ’yı

Koydı nâ-çâr Yezîdler ol Şâh-ı
Kerbelâ’yı”

Şiirin giriş (ilk) bendinde şair, teşhis sanatı yaparak, kendi gönlüne seslenir. Yine Muharrem gelmiştir ve şair “ah” çekerek Hz. Muhammed Mustafa’nın torununu olan İmam Hüseyin’in Kerbelâ çölünde yaşadığı zulmü ve şehit edilişini düşünür. Zalim Yezit’in deşt-i Kerbelâ’da (Kerbelâ çölünde) susuz bıraktığı İmam Hüseyin, Hz. Peygamberin kızı olan Hz. Fatıma’nın evlâdıdır. “Teşne” susamış anlamına gelir. “Teşne koymak” ise susamış hâlde bırakmak demektir. İmam Hüseyin “sâlâr-ı evliyâ”, yani evliyalar önderidir. Şair, bu vahşete duyulan üzüntüyü; “Giryâna saldı eyvâh ervâh-ı enbiyâyı” diyerek, yani peygamberlerin ruhlarının da ağılatıldığını söyleyerek ifade etme yoluna gider. Allah’a el açan şair; “Yâ Rab, meded; yetişdür imdâda Murtazâ’yı!” diyerek, Allah’ın râzı olduğu (Murtaza) İmam Ali’yi (Hz. Ali’nin ruhunu) imdada yetiştirmesini diler. Çünkü Kerbelâ’nın şahı olan İmam Hüseyin’i Yezitler çaresiz bırakmıştır.

“Hinzır-şifat Şimir’le ferzend-i
Murtazâ’ya

Rahm itmedi la’înler evlâd-ı Mustafâya
Ma’sûmların figânı çıkdı o dem
semâya

Hem nice Ehl-i Beyt’e zulm oldu bî-
nihâye

Yâ Rab, meded; yetişdür imdâda
Murtazâ’yı

Koydı nâ-çâr Yezîdler ol Şâh-ı
Kerbelâ’yı”

Şiirin ikinci bendinde, İmam Hüseyin'e ve onun yanında bulunan masumlara uygulanan zulümler, bu zulümler sonucu göğe yükselen figanlar anlatılmakta, "Hınzır sıfat" olarak adlandırılan Şimr ve taraftarları lânetlenmektedir. Burada zalimler ve mazlumlardan olmak üzere iki taraftan söz edilmektedir. Zalimler tarafından "Hınzır-sıfat Şimr", "la'înler", "Yezidler" sözleriyle bahsedilirken; "ferzend-i Murtaza" (Murtaza olan Hz. Ali'nin oğlu), "evlâd-ı Mustafa", "Ma'sûmlar", "Ehl-i Beyt", "Şâh-ı Kerbelâ" sözleriyle de mazlumlardan ifade edilmektedir. Zalimler zulmeden, acımayan, çaresiz bırakan lanetliler olarak anlatılırken; mazlumlardan ise zulme uğrayan, masum, figanı göğe yükselen, çaresiz kimseler olarak görülmektedir. Bu bentte geçen "ferzend-i Murtaza" (Murtaza'nın oğlu), "evlâd-ı Mustafa", "Ehl-i Beyt" (Hz. Muhammed'in eşi Hatice, kızı Fatıma, amcaoğlu ve damadı Ali, torunları Hasan ve Hüseyin'den oluşan beş kişi), "Şâh-ı Kerbelâ" gibi tamlamalar doğrudan İmam Hüseyin'in kimliği ile ilgili sözlerdir. Şair ilk bendin son iki dizesinde olduğu gibi bu bendin son iki dizesinde de Allah'a yönelmekte; Allah'tan yardım dilemekte, Murtaza'yı/İmam Ali'yi imdada yetiştirmesi için yalvarmaktadır. Şairin Allah'a el açıp yardım dilemesinin sebebi, "Şâh-ı Kerbelâ" olarak adlandırdığı İmam Hüseyin'in Yezitler tarafından çaresiz bırakılmasıdır.

"Bir verd-i bâğ-ı cennet hem-genc-i sırr-ı Settâr

Vah bûse-gâh-ı cecdi boyandı kana izhâr

Âh itdi bunca zî-rûh mâtem-keş oldı her bâr

İmdâda gel yetiş sen ey Şîr-i Hak firâk var

Yâ Rab, meded; yetişdür imdâda Murtazâ'yı

Koydı nâ-çâr Yezîdler ol Şâh-ı Kerbelâ'yı"

Şiirin üçüncü bendinde İmam Hüseyin övülmekte, onun başının kesilmesi üzerine canlıların ah edip matem çektikleri anlatılmakta, yardıma koşması için İmam Ali'nin ruhuna seslenilmekte ve İmam Ali'yi yardıma yetiştirmesi için Allah'a dua edilmektedir. İmam Hüseyin'den söz edilirken "bir verd-i bâğ-ı cennet" (Cennet bağının bir gülü), "genc-i sırr-ı Settâr" (günahları örten Allah'ın sırrının hazinesinin yoldaşı), "Şâh-ı Kerbelâ" gibi tamlamalar kullanılmaktadır. Ayrıca çocukluğunda dedesi Hz. Muhammed, annesi Hz. Fatıma ve babası İmam Ali tarafından öpülen yanaklarından söz edilirken de "bûse-gâh-ı cecdi" (Cecdin öptüğü yeri) tamlaması kullanılmaktadır. Baş kesilen İmam Hüseyin'in ataları tarafından öpülen yanaklarının da kana boyandığı; canlıların ah ettiği, her mevcudun matem çektiği ifade edilmektedir. "Şîr-i Hak", yani Allah'ın arslanı olarak adlandırılan İmam Ali'ye seslenen şair, İmam Hüseyin'in katledilişini "firâk var", yani "ayrılık var" sözüyle haber vermekte ve "yardıma gel, yetiş!" diye yalvarmaktadır. Şair, İmam Ali'den söz ederken "Murtaza" sözünü de kullanmakta-

dır. “Murtaza” sözü “Allah’ın razı olduğu” anlamına gelir. Murtaza’yı/İmam Ali’yi imdada yetiştirmesi için Allah’a yalvarmaktadır. Çünkü “Şâh-ı Kerbelâ” olarak adlandırdığı İmam Hüseyin, Yezitler tarafından çaresiz bırakılmıştır.

“Gel Hüznî bu hüznle mâtemler izdiyâd it

Ol nûr-ı ‘ayn-ı Zehrâ yuya dîden murâd it

Geldi, meded, Muharrem gey karalar mu’tâd it

Ol Şâh-ı Kerbelâ’nun yâ Rab rûhını şâd it

Yâ Rab, meded; yetiştür imdâda Murtazâ’yı

Koydı nâ-çâr Yezîdler ol Şâh-ı Kerbelâ’yı” (Güneş, 2000-II: 341)

Şiirin bitiriş (son) bendinde Yozgatlı Hüznî, kendisine seslenir. “Gel Hüznî, hüznle matemleri çoğalt. Yüzü çok beyaz ve parlak olduğu için “Zehra” denilen Hz. Fatıma’nın gözünün nuru olan İmam Hüseyin’i gözün/gözyaşların yıkasın; bunu dile. Geldi Muharrem, bu ayda karalar giyinmeyi alışkanlık hâline getir. Kerbelâ şahı olan İmam Hüseyin’in ruhunu şâd eyle!” diye kendi kendine telkinde bulunur ve “medet!” diye Allah’tan yardım diler. Tekrar Allah’a el açan şair; “Ey Allah’ım yardım eyle, Murtaza’yı imdada yetiştir. Kerbelâ’nın şahı olan İmam Hüseyin’i Yezitler çaresiz bıraktı.” diye Allah’a yalvarır.

7. Nûr-ı ‘Âlem, Vah Hüseyin’im; Nûr-ı Çeşm-i Murtazâ!

“Safha-i sadrında merbût nûr-ı ‘aşk-ı Mustafâ

Levha-i dilde muhakkak mâtem-i Âli-‘Abâ

Nakş olupdur dilde şol vak’a-i dil-sûz Kerbelâ

Çeşmimi hûn kaddimi nûn eyledi bu mâ-cerâ

Başıma odlar saçup kanlar dökem ben haşre tâ

Nûr-ı ‘âlem, vah Hüseyin’im; nûr-ı çeşm-i Murtazâ!

Yakdı cânım, deldi bağrım; el-meded yâ Rabbenâ!”

Şiirin giriş bendinde şair, Kerbelâ olayından nasıl etkilendiğini anlatmaktadır. Buna göre; Hz. Muhammed Mustafa’nın aşkının nuru şairin başına bağlanmış. Gönül levhasında muhakkak âl-i abanın matem-i vardır. Gönül yakan Kerbelâ olayı gönülde nakşolmuş, iz bırakmıştır. Şairin gözü “hun”, boyu “nun” olmuş; yani gözlerini kan eylemiş ve boyunu nun gibi bükmiştir. Şair, kendisini bu hâle koyan sebebi “mâ-cerâ” olarak adlandırmaktadır. Tenviyeli olarak kullanılan macera sözü; “kumlu suyu emmek, sora sora içmek” anlamına da gelmektedir. Burada şair, Kerbelâ’da susuz bırakılan İmam Hüseyin ve taraftarlarının, suyu kesilen derede kalan çamuru bile emerek susuzluklarını gidermeye çalıştıklarını anlatmaya çalışmaktadır. Fırat’tan ayrılan bir derenin

suyu Yezit taraftarlarınca kesildikten sonra ihtiyaçlarını karşılayacak su bulamayan İmam Hüseyin ve kafilesindekiler gerçekten de susuz bırakılmışlardır. Burada mübalağa sanatı da yapan şair, gözyaşlarıyla ıslanan toprakları emerek/sorarak susuzluklarını giderdiklerini de ifade etmektedir. “Bu kumlu suyu sora sora içmek gözümü hun, boyumu nun eyledi.” diyen şair, haşre kadar başına ateşler saçma ve kanlı gözyaşları dökme arzusundadır. Çünkü âlemin nuru, Murtaza’nın gözünün nuru Hüseyin’in şehit edilmesine üzülen şairin canı yanmış, bağırlı delinmiştir. “Vah!” diye üzülen şair, “ey Allah’ım yardım eyle!” diyerek Allah’a yalvarır.

“Gözlerim seyl-i Furât’dur dâmenim
bahr-i sefid

Mâtem-i âh-ı firâkım sidreye oldu resîd

Ma’sûmân-ı Ehl-i Beyt’e zulmin eyleyüp mezîd

Hûn-ı pâkin yerlere dökdün niçün hâ’in
Yezîd

Zulmet-i cehlünü ‘arşun nûrına itdün
sedîd

Nûr-ı ‘âlem, vah Hüseyin’im; nûr-ı
çeşm-i Murtazâ!

Yakdı cânım, deldi bağrım; el-meded yâ
Rabbenâ!”

Şiirin bu bendinde şair, Kerbelâ ile bütünleşir ve Yezit’ten hesap sorar. Buna göre şair gözlerinden akan gözyaşını Fırat seline benzetir. Burada mübalağa sanatı yapan şair, gözlerinden yere akan gözyaşlarının

çokluğunu ifade etmek için de “dâmenim bahr-i sefid” sözünü kullanır. Bu söz ise “kenarım Akdeniz” anlamına gelir. Şairi bu benzetmelere yönlendiren asıl sebep ise, Kerbelâ’nın Fırat nehrine ve Akdeniz’e yakın oluşudur. Mübalağa sanatını sürdüren şair, İmam Hüseyin’in şehit edilmesinin matemini sonucu ettiği ahın da göğün yedinci katına eriştiğini söyler. Bu ahını ve matemini “Mâtem-i âh-ı firâkım” sözleriyle ifade eder. Yüreği yanan şairin ağzından “ah” olarak çıkan kara dumanların yedi kat göğeye kadar ulaşması imgesi, şehit edilen İmam Hüseyin’den ayrılmanın üzüntüsünün ne kadar büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bendin ilk iki dizesinde bu duygu ve düşünceleri dile getiren şair, Yezit’e yönelerek; “Ehl-i Beyt masumlarına zulmünü arttıran hain Yezit, niçin tertemiz kanı yerlere döktün?” diye hesap sorar. Hz. Muhammed’in eşi Hatice, kızı Fatıma, amcaoğlu ve damadı Ali, torunları Hasan ve Hüseyin’den oluşan beş kişiye “Ehl-i Beyt” adı verilir. Yezit’in İmam Hüseyin ve taraftarlarına zulmetmesi, Ehl-i Beyt masumlarına zulmetme olarak görülür. “Zulmet-i cehlünü” ve “arşun nûrına” sözlerini bir arada kullanarak tezat sanatından yararlanan şair; “Cehalet zulmetini (karanlığını/ zulümlerini) arşın nuruna karşı doğru kabul ettin/ tercih ettin.” sözleriyle Yezit’e seslenmeyi sürdürür. Âlemin nuru, Murtaza’nın gözünün nuru olan İmam Hüseyin’in şehit edilmesi şairin canını yakmış, bağrını delmiştir. Canı yanan, bağırlı delinen şair “vah!” diye üzülür ve “ey Allah’ım yardım eyle!” diyerek Allah’a yalvarır.

“Arz u eflâk mâtem için cümle geydi
karayı

Sîne-i dil-sûza açdun sad-hezârân
yâreyi

Dayayup gerdân-ı pâke hançer-i hûn-
hâreyi

Şimr-i mel’ûn neyledün ol sıbta-i meh-
pâreyi

Kisve-i mâtemde koydun ben gibi bî-
çâreyi

Nûr-ı ‘âlem, vah Hüseyin’im; nûr-ı
çeşm-i Murtazâ!

Yakdı cânım, deldi bağrım; el-meded yâ
Rabbenâ!”

Üçüncü bentte yerin, göğün matem için bütünüyle kara giyindiği anlatılır. Ayrılık ateşiyle tutuşan gönlün içinde yüzbinlerce yara açıldığını söyleyen şair, bunun müsebbibi olarak Şimr-i melunu görür. Çünkü Şimr-i melun, İmam Hüseyin’in temiz boyuna hançeri hunharca dayamış ve başını kesmiştir. İmam Hüseyin’den, “ol sıbta-i meh-pâre” olarak söz eden şair, “o ay parçası torunu neyledin?” diyerek Şimr-i melundan hesap sorar. “Kisve-i mâtemde koydun ben gibi bî-çâreyi/Benim gibi çaresize matem elbisesi giyindirdin.” sözleriyle de, mateme sebep olan kişinin de Şimr-i melun olduğunu söyler. Çünkü Murtaza’nın gözünün nuru, âlemin nuru olan İmam Hüseyin’in başını kesen lanetli kişi Şimr’dir. Bu sebeple, bütün İmam Hüseyin taraftarları gibi şairin de canı yanar ve bağı delinir. “Vah!” diye üzülen şair de “ey Allah’ım yardım eyle!” diyerek Allah’a yalvarır.

“Bir muhibb-i hânedânım derd ile ol-
dum deli

La’net-i sengi Yezîd’e atmadan çekmem
eli

Kaddimi dâl, dillerim lâl itdi giryânım,
belî!

Tende takat kalmadı hiç sen meded kıl
ya ‘Alî

Akıdayım dîdeden ben haşre dek mâtem
seli

Nûr-ı ‘âlem, vah Hüseyin’im; nûr-ı
çeşm-i Murtazâ!

Yakdı cânım, deldi bağrım; el-meded yâ
Rabbenâ!”

Kendisini İmam Peygamber hanedanının bir muhibbi/dostu olarak tanıtan şair, İmam Hüseyin’in şehit edilmesinin derdiyle deli olduğunu söyler. Yezit’e lânet yağdıran şair, “La’net-i sengi Yezîd’e atmadan çekmem eli” diyerek; lâneti, lânet taşı (?) Yezit’e atmadan el çekmeyeceğini ifade eder. “Kaddimi dâl, dillerim lâl itdi; giryânım belî” dizesinde şair; “İmam Hüseyin’in şehit edilişi boyumu dal, dillerimi lâl eyledi. Yani belim büküldü, dilim konuşamaz hâle geldi. Ben de bu sebeple ağlıyorum, evet!” demektedir. Burada geçen “lâl” sözü aynı zamanda kırmızı renkli lâl taşı da akla getirmektedir. Kelimenin bu anlamı düşünülüğünde, şairin sözünü “ağlayan gözlerimden, yani kanlı gözyaşlarımdan kırmızı lâl taşı meydana geldi” şeklinde anlamak da mümkündür. “Belî” sözü de “evet” an-

lamına gelen, tasdik edici/doğrulayıcı bir kelimedir. “Kaddin dal olması” sözüyle bir arada düşünülünce “belî” sözü “beli” olarak da okunabilir. Böylelikle belin “dal” harfi gibi büküldüğü anlamı da ortaya çıkar. Beli bükülen, dili lâl olan şair, tende hiç güç kalmadığını söyler. Bu sözlerle şairin durumu anlatılıyor gibi görünse de aslında İmam Hüseyin’in ve taraftarlarının şehit edilişleri gözler önüne sergilenmektedir. İmam Ali’ye “sen yardım eyle ey Ali!” diye seslenen şair, mahşere kadar gözden matem seli akıtacağını ifade eder. Şairi mateme sürükleyen sebep İmam Hüseyin’in şehit edilişidir. İmam Hüseyin, Murtaza’nın gözünün nuru, âlemin nurudur. İmam Hüseyin’in şehit edilişinden etkilenen şairin canı yanar ve bağı delinir. “Vah!” diye üzülen şair de “ey Allah’ım yardım eyle!” diyerek Allah’a yalvarır.

“Hüznî hüznüm-çün hazân hüzn ile
hüzn itsün hemân

Kan döker kalb-i hazînim oldu hüzne
âşiyân

Yâ ne zâlimdür ki şâha virmedi zerre
âmân

Cism-i pâkin nûr cemâlin mahv idüp
bâd-ı hazân

Câm-ı mevti nûş idüp gitdi fenadan nâ-
gehân

Nûr-ı ‘âlem, vah Hüseyin’im; nûr-ı
çeşm-i Murtazâ!

Yakdı cânım, deldi bağrım; el-meded yâ
Rabbenâ!” (Güneş, 2000-II: 344)

Şair bu şiirde “Hüznî” mahlasını tevriyeli olarak kullanır. “Hüznî” hüzne mensup, hüzne ait anlamlarına gelir. “Hüzün” kelimesi “gam”, “keder”, “sıkıntı” kelimeleriyle eş anlamlı olup “gönül üzgünlüğü” anlamı da taşır. “Hüznî”, “hüznüm”, “hazan”, “hüzn”, “hüzn it-”, “kalb-i hazîn”, “hüzne aşıyan ol-”, “bâd-ı hazan” kelimeleri aynı bentte kullanılması hem hüznün büyüklüğünü vurgulamakta hem de “zalim”, “zerre”, “Murtaza” kelimeleriyle bir arada düşünüldüğünde ortaya çıkan “z” sesleri ciğerin susuzluktan nasıl yandığını hissettirmektedir. Ayrıca Kerbelâ vahşeti H. 61 yılının Muharrem ayı, M. 680 yılının Ekim ayına denk gelmektedir. Yani bu hazin olay hazan (sonbahar) mevsiminde meydana gelmiştir. Şiirde, büyük bir ustalıkla bu bilgi de aktarılmaktadır. Şiirin bitiriş (son) bendinde yer alan dizeleri nesre çevirmek istersek şöyle bir ifade ortaya çıkar: Hüznî, hüznüm sonbahar hüznüyle hüznünlensin hemen. Hüzne yuva olan hüznünlü kalbim/kalp hazinem kan döker, ağlar. Yezit ise öyle zalimdir ki şaha zerrece aman vermedi. Temiz cismin nur cemalini hazan rüzgârı mahv eyledi. Ölüm kadehinden içip birden bire fenadan (fani ve fena/ kötü dünyadan) gitti. Murtaza’nın gözünün nuru, âlemin nuru Hüseyin’im, vah! Canımı yaktı, bağrımı deldi, ey Allah’ım yardım eyle!

SONUÇ

Tarihte meydana gelen Kerbelâ olayının bazı yönleriyle Yozgatlı Hüznî'nin şiirlerinde de dile getirildiği görülmektedir. Kerbelâ'da yaşanan bazı olaylara telmihte bulunan şair, çeşitli edebiyat sanatlarından da yararlanarak tarihî gerçekleri anlatma yoluna gider. Özellikle de İmam Hüseyin ve taraftarlarının susuz bırakıldıkları sık sık vurgulanır. Şair, Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesinin derdiyle dolu olup bu derdin etkisiyle sürekli gözyaşı döker. Gözyaşları derya gibidir. Bu dert yüzünden beli bükülmüştür. İmam Hüseyin'in vahşice katledilişi sebebiyle matem tutulur ve kâtiler lânetlenir. Lânetlenenler arasında Yezit, Mervan, Şimr'in adları öne çıkar. İmam Hüseyin kızıl kana boyanmıştır. Muharrem ayının onunda derin bir matem vardır. Gönüller yangından küle döner. Pervanenin ateşe koşması gibi İmam Hüseyin'i sevenler de Kerbelâ derdiyle tutuşur. Ehl-i Beyt sevgisi dile getirilir. Eflâtun'un da, Lokman'ın da Kerbelâ derdine çare bulamadığı ifade edilir. Kerbelâ olayı "Vak' a-i dil-sûzın" (gönül yakan olay) olarak adlandırılırken Kerbelâ'dan da "Deşt-i Kerbelâ" (Kerbelâ çölü) olarak söz edilir. Kerbelâ olayı H. 61 yılının Muharrem ayında / M. 680 yılının Ekim ayında, yani sonbahar mevsiminde olduğu için "hazan" ve "hüzün" kelimelelerine de yer verilir. İmam Hüseyin ve kabile-sindekiler susuz bırakıldıkları için "zümre-i 'atşân" (susamışlar zümresi) ve "teşne" (susamış) sözleriyle de anılır. Canın yanması,

ciğerin kebab gibi pişmesi, "zulmet-i cehl" (cehlin zulmeti), "Ma'sûmân-ı Ehl-i Beyt'e zulmin eyleyüp mezîd" ("Ehl-i Beyt masumlarına zulmünü arttıran), "Ehl-i Beyt'e zulm oldu bî-nihâye" ("Ehl-i Beyt'e sonsuz zulüm oldu), "lâ-yu'ad zulm it-" (sayısız zulmet-), "zalâm-ı tîre-i kavm-i şerâr" (Yaramazlık kavminin atış yerinin zulmeti), "dert", "su", "sâki", "medet", "ölüm", "yardım", "dert", "nâlân", "gam", "giryân", "efgân", "gözyaşı" gibi sözlerle Kerbelâ'daki zulüm sergilenir. Kerbelâ'da meydana gelen kanlı olaylar üzerine Muharrem'de matem tutulur. "kisve-i mâtem giyin-" (matem elbisesi giyin-), "câme-i mâtem giyin-" (matem elbisesi giyin-), "mâtemi cûy it-" (matemi ırmak etti/ ırmak gibi gözyaşı döktürdü), "mâtemler izdiyâd it-" (matemleri çoğalt), "karalar giyin-", "mâtem içre koy-", "mâtem-i âh-ı firâk" (ayrılık ahının matemini), "mâtem-i âl-i abâ" (Hz. Peygamberin ailesi için çekilen matem), "mâtem seli", "mâtem-keş" (matem çeken), "mâtem-keşân" (matem çekenler), "gözyaşı", "hüzün", "nâlân", "gam", "giryân", "efgân" gibi kelime ve tamlamalarla da başta İmam Hüseyin olmak üzere Kerbelâ şehitlerinin ardından tutulan mâtem dile getirilir.

Ma'den-i hilm ü hayâ" (Yumuşak huy-luluk ve haya/ utanma madeni), "melce'-i mîr ü gedâ" (bey ve kölenin sığınağı), "Şâh-ı Kerbelâ" (Kerbelâ şahı), "şâh", "pâdişâh", şehriyâr (padişah), "şehîd-i Kerbelâ" (Kerbelâ şehidi), "teşne" (susamış) sözleriyle de anılan İmam Hüseyin'den bahsedilirken

Hız. Muhammed'in torunu, Hız. Fatıma'nın ve İmam Ali'nin oğlu olduğu özellikle dile getirilir. Ayrıca ehl-i beyt ve âl-i abâ sözleriyle de Hız. Muhammed'in ailesinden olduğu vurgulanır. Sözelimi "hafîd-i fahr-ı 'âlem" (âlemin övücünün torunu), "sıbt-i Peygamber" (peygamber torunu), "Kurretü'l-âyn-ı Resûl-i Kibriyâ" (Resûl-i Kibriyâ'nın gözünün nuru), "sıbt-ı Mustafâ" (Mustafa'nın torunu), "sıbt-i meh-pâre" (ay parçası torun), "evlâd-ı Mustafa" gibi tamlamalarda Hız. Muhammed'in torunu olduğu ifade edilir. "Ehl-i Beyt", "Ma'sûmân-ı Ehl-i Beyt" (Ehl-i Beyt'in masumları), "Âl-i 'Abâ", "fu'âd-ı Hazret-i Peygamber-i Rabbu'l-Va'id" (Cehennem'i haber veren Rabb'in Hız. Peygamberinin gönlü), "genc-i sırr-ı Settâr" (günahları örten Allah'ın sırrının hazinesinin yoldaşı), "mahrem-i sırr-ı hüviyyet" gibi tamlamalar da yine İmam Hüseyin'in peygamber torunu oluşuyla ilgili sözlerdir. Yine "kıt'a-ı nûru'l-Betûl şol Fâtıma Hayru'n-nisâ" (Kadınların hayırlısı Hız. Fatıma'nın nurunun parçası), "evlâd-ı Fâtımâ" (Fatıma'nın evlâdı), nûr-ı 'âyn-ı Zehrâ ("Zehra" denilen Hız. Fatıma'nın gözünün nuru) gibi tamlamalar da İmam Hüseyin'in Hız. Fatıma'nın oğlu, yani Hız. Peygamberin torunu olduğunu bildiren sözlerdir. İmam Hüseyin'in kanlar içinde kalan yanaklarından söz edilirken kullanılan "bûse-gâh-ı ceddî" (Ceddin öptüğü yeri, yanağı) sözünde de Hız. Muhammed'in İmam Hüseyin'i öpüp koklamasına bir telmih vardır. Hatta "nûr-ı 'âlem", "arşun nûr", "cism-i pâk", "nûr cemâl", "bir verd-i

bâğ-ı cennet" (Cennet bağının bir gülü) gibi sözler bile İmam Hüseyin'in peygamber torunu oluşuyla ilgilidir. İmam Ali'nin oğlu olduğu ise daha çok "ferzend-i Murtaza" (Murtaza'nın oğlu), "nûr-ı 'âyn-ı Murtazâ" (Murtaza'nın gözünün nuru), "nûr-ı çeşm-i Murtazâ" (Murtaza'nın gözünün nuru) gibi tamlamalarla ifade edilir. İmam Ali de daha çok "Şîr-i Hak" (Allah'ın arslanı) ve "Murtaza" (Allah'ın razı olduğu) sözleriyle anılır.

Yezit ve Yezit taraftarları için; "kavm-i eşkıya" (eşkıya kavmi), "gürûh-ı zâlimân" (zalimler gürühu), "kavm-i Yezîdân" (Yezitler kavmi), "hımâr kavm-i Yezîd", "re'îs-i müşrikân" (müşriklerin reisi), "kavm-i şerâr" (yaramazlık kavmi), "Yezîdân-ı himâr" (eşek Yezitler), "dehr-i dûnun ebterî" (dünyanın sonsuz olduğuna inanan soysuz), "zulmet-i cehl" (cehlin zulümleri), zâlim", "hâ'in", "la'inler" (lânetliler), "Hızır-sıfat Şimir", "Şimir-i mel'ûn" (Lânetli Şimir/ Şemr) gibi sözler kullanılır.

Sonuç olarak, Kerbelâ olayının, Yozgatlı Hüznî'nin divanlarında yer alan beş şiirde tarihî gerçeklere uygun olarak işlendiği anlaşılmaktadır. Camilerde imamlık da yapmış olan Hüznî'nin incelenen bu şiirleri, Kerbelâ olayının yalnızca Alevî Türkleri değil, Sünnî Türkleri de derinden etkilediğini göstermektedir.

KAYNAKLAR

- ALGÜL, Hüseyin. (2009). Kerbelâ / Kanayan Bir Yara Gönül Sızlatan Bir Facia. İstanbul.
- ALPTEKİN, Ali Berat; SAKAOĞLU, Saim. (2008), Türk Saz Şiiri Antolojisi (14-21. Yüzyıllar). Ankara.
- BAYRI, Mehmet Halit. (1956). XX. Yüzyıl Halk Şiiri. İstanbul.
- DEMİRCAN, Adnan. (1996). İslâm Tarihinin İlk Asrında İktidar Mücadelesi. İstanbul.
- DURBİLMEZ, Bayram. (2010). "Sorgunlu Sıdkı Baba Dîvânı'nda Kerbelâ". Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, Edebiyat, International Karbala Symposium/ Uluslararası Kerbela Sempozyumu, 2.cilt, Sivas.
- DURBİLMEZ, Bayram. (2012). "Zileli Âşık Ceyhunî'nin Yozgatlı Halk Şairleri Üzerine Etkileri". Tarihi ve Kültürü İle II. Zile Sempozyumu (6-9 Ekim 2011) Bildiriler. İzmir.
- GÜNEŞ, Mustafa. (2000). Yozgatlı Hüznî Divanı, c. II. Yozgat.
- GÜNGÖR, Şeyma. (2003). "Maktel-i Hüseyin". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi c.27, Ankara.
- GÜZEL, Abdurrahman. (2014). Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı. Ankara.
- KILIÇ, Ünal. (2001) Tartışmaların Odağında Halife Yezid b. Muâviye. İstanbul.
- KÖKSAL, Mustafa Âsım. (1979). Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası. Ankara.
- KURTULUŞ, Rıza. (2002). "Arap Edebiyatında Kerbelâ", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi c.25, Ankara.
- OĞUZ, M. Öcal. (1988). Yozgatlı Hüznî. Ankara.
- OĞUZ, M. Öcal. (1990). Yozgatlı Hüznî Divanlarından Seçmeler, Ankara.
- ÖZ, Gülağ. (2013). On İki İmam ve Kerbelâ. Ankara.
- ÖZ, Mustafa. (2002). "Kerbelâ". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.25, Ankara.
- UZUN, Mustafa. (2002). "Türk Edebiyatında Kerbelâ". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi c.25, Ankara.

Tunceli - Hozat - Karabakır
(Bargin) Köyü - Ağıuçen
Ocağı, Seyyid Mençek
Urfani Türbesi*

